

Солованюк Світлана Миколаївна

Магістратура — Кафедра економіки підприємства

Миколаївський міжрегіональний університет розвитку людини «Україна»,

м. Миколаїв

Солованюк Светлана Николаевна

Магистратура — Кафедра экономики предприятия

Николаевский межрегиональный университет развития человека «Украина»,

г. Николаев

Solovaniuk Svitlana Mykolaivna

Graduate — Department Economics of Enterprise

Mykolaiv Interregional Institute of Human Development of Higher

Educational Institution Open International University of Human Development «Ukraine»,

Mykolaiv

СПРОЩЕНА СИСТЕМА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

УПРОЩЕННАЯ СИСТЕМА МАЛОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

THE SIMPLIFIED SYSTEM OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE

Анотація. В статті охарактеризовано особливості спрощеної системи малого бізнесу в Україні, окреслено проблеми та перспективи оподаткування для суб'єктів малого бізнесу. автором утверджується думка про те, що спрощена система оподаткування, з одного боку, дозволяє розвиватися малому бізнесу, а з іншого — стала інструментом маніпуляцій при сплаті податків.

Ключові слова: малий бізнес, спрощена система оподаткування, оподаткування підприємництва, роль малого бізнесу.

Аннотация. В статье охарактеризованы особенности упрощенной системы малого бизнеса в Украине, очерчены проблемы и перспективы налогообложения для субъектов малого бизнеса. автором утверждается мысль о том, что упрощенная система налогообложения, с одной стороны, позволяет развиваться малому бизнесу, а с другой — стала инструментом манипуляций при уплате налогов.

Ключевые слова: малый бизнес, упрощенная система налогообложения, налогообложения предпринимательства, роль малого бизнеса.

Abstract. The article described features of the simplified system of small business in Ukraine, outlined the problems and prospects of taxation for small businesses. The author supposes the idea that a simplified system of taxation, on the one hand, allows small businesses to grow, and with another — has become a tool of manipulation for tax purposes.

Keywords: small business, the simplified system of taxation, taxation of entrepreneurship, the role of small business.

Вступ. В даний час в Україні проблеми оподаткування підприємництва відносяться до найбільш гострих в економічному, соціальному і політичному контексті.

Оподаткування відіграє важливу роль у процесі формування сприятливого клімату для розвитку малого бізнесу, який є важливим фактором мобільності економічних процесів.

Особлива соціально-економічна роль малого бізнесу полягає в його здібності в кризових умовах ство-

рювати додаткові робочі місця без будь-якого фінансування з боку держави, розширювати самозайнятність населення, залучати в легальну економічну сферу кошти, що знаходяться поза банківською сфери, формувати конкурентне середовище і створювати середній клас.

Актуальність проблеми дослідження даної статті пояснюється тим, що, незважаючи на інтерес сучасної економічної науки до проблемам оподаткування малого бізнесу (наукові праці А. С. Базилюка [3],

В. Вишневецького [4], А. Кужель [6], А. Ластовецького [7], В. Ляшенко [8], О. Муравйова [5] та ін), питання формування оптимальною з точки зору економічної доцільності та стимулювання підприємницького процесу моделі оподаткування його суб'єктів залишаються відкритими.

Метою даного дослідження є аналіз існуючого порядку оподаткування малого бізнесу, виявлення його переваг і недоліків і розробка рекомендацій по вдосконаленню і реформуванню моделі оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Спрощена система оподаткування (далі – ССО) – спеціальний податковий режим, введений для зниження податкового навантаження та стимулювання малого підприємництва в Україні. Така модель оподаткування була введена Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» № 727/98 в 1998 році. Практично без змін вона проіснувала до 2011-го, і лише після 12-ти років застосування підприємцями був переглянутий порядок обов'язкових податкових відрахувань. Останні суттєві зміни вступили в дію 1 січня 2016 року. Нововведення полягали в тому, що підприємців розділили на 4 групи замість 6-ти [4, с. 11].

Однією з першочергових функцій політики формування податкової системи будь-якої держави є управління розвитком галузей економіки в країні. Суть спрощеної системи оподаткування полягає в тому, що підприємець сплачує тільки один вид податку: єдиний – у місцевий бюджет. Крім нього підприємці сплачують єдиний соціальний внесок, що зараховується на рахунки органів Міністерства доходів і зборів. Український бізнесмен, як і його європейські колеги, зобов'язаний сплачувати ряд податків, в т.ч. і податок від прибутку. Спрощена система оподаткування являє собою механізм, що дозволяє підприємцю не вираховувати свій прибуток, тобто не вести бухгалтерського обліку. Замість податку на прибуток та кількох інших податків такий підприємець сплачує єдиний податок за фіксованою ставкою.

Якщо згадати історію створення ССО в Україні, стане зрозуміло, дана система задумувалася не як спосіб платити менше, а як спосіб спростити бухгалтерський і податковий облік. Уряд прагнув полегшити роботу тим підприємцям, які не мають достатніх знань для ведення бухгалтерського і податкового обліку.

Основною метою застосування методів спрощеного оподаткування, обліку і звітності є дерегулювання в області податкового обліку та звітності, що відрізняються надмірними обсягами і складністю.

Кожен з методів спрямований на створення більш простих і прозорих процедур стягнення податків,

зменшення надмірного податкового адміністрування. Це не пільговий режим оподаткування в звичайному розумінні, оскільки для більшості платників податків, які користуються спрощеними методами, обсяг податкових зобов'язань не зменшився, а відбулося спрощення процедур і зменшення обсягу обліку і звітності.

Завдяки спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності, яка стала порятунком для малого бізнесу, його сфера кількісно росла в середньому на 14% щорічно [4]. За період з 1992 по 2015 р. чисельність суб'єктів малого бізнесу збільшилася майже в 10 раз, кількість зайнятих у цьому секторі економіки зросла в 3 рази, число малих підприємств у розрахунку на 10 тис. населення зросла майже у 4 рази.

Найбільш поширеним серед альтернативних способів оподаткування суб'єктів малого бізнесу є сплата єдиного податку.

З моменту введення в дію такої режим оподаткування дозволив досягти певних позитивних результатів в реалізації його фіскальної функції. Дані про надходження до бюджету платежів від платників єдиного податку свідчать, що ні один з податків не має таких стрімких темпів зростання. З 1999 по 2015 р. кількість платників єдиного податку в Україні збільшилася майже в 6 разів, а надходження до бюджету зросли у 12 разів [5].

У 2015 р. від суб'єктів малого бізнесу, що використовують спрощені режими оподаткування, до зведеного бюджету надійшло 1,8 млрд грн. При цьому темпи зростання податкових надходжень від суб'єктів спрощеного оподаткування склали в 2015 р. 33,4% і перевищили аналогічні показники за цей період суб'єктів підприємництва, які працюють за загальної системі оподаткування, склавши 22,6%.

У 2015 р. чисельність платників єдиного податку зросла як серед фізичних, так і серед юридичних осіб: на 24 і 26% відповідно. При цьому в порівнянні з 2014 р. спостерігалось зростання податкових надходжень у розрахунку на одного платника єдиного податку: фізична особа – на 15%, юридична – на 7% [5].

Говорячи про економічні результати застосування спрощених методів оподаткування для суб'єктів малого бізнесу, не можна не зупинитися на соціальні досягнення, які криються за кількісними показниками ефективності їх функціонування. Можна говорити про тому, що та маса підприємців, яка скористалася спеціальними режимами оподаткування, в умовах економічної кризи не поповнила ряди безробітних, а змогла самостійно знайти своє місце в житті, способи існування для себе і своїх сімей. При цьому ці підприємці створювали нові робочі місця, платили заробітну плату найманим працівникам, не отримуючи на ці цілі бюджетні кошти, а навпаки, поповнюючи доходи

бюджету за рахунок єдиного податку, спеціального патенту та фіксованого податку. Це також мало опосередкований економічний результат, оскільки кошти бюджету не витрачалися на заробітну плату або соціальну допомогу.

Однак поряд з істотним позитивним впливом спеціальних режимів оподаткування на розвиток підприємництва і формування доходів бюджету, тенденціями росту та суб'єктів малого бізнесу, і податкових надходжень відмічено цілий ряд негативних моментів у практиці застосування методів спрощеного оподаткування. Отримали широке поширення схеми ухилення від оподаткування з використанням методів спрощеного оподаткування або участю платників єдиного або фіксованого податків. У процесі застосування різних спрощених методів виявились певні протиріччя і двояке тлумачення формулювань положень законодавчих актів, що регламентують відповідні методи.

Тим не менш суттєвий економічний і соціальний ефект функціонування спрощеної системи оподаткування доводить доцільність її подальшого застосування і розвитку в практиці оподаткування суб'єктів малого бізнесу, а зловживання і недоліки, виявлені в процесі застосування цього спеціального режиму оподаткування, викликають необхідність його удосконалення і реформування. Протиріччя і складнощі, пов'язані з наявністю різноманіття методів спрощеного оподаткування, диктують необхідність розробки єдиної моделі спрощеного оподаткування суб'єктів малого бізнесу, побудованої з урахуванням ієрархії платників і існуючих організаційно-правових форм малого бізнесу [7, с. 77].

Концептуальним документом в реформуванні податкової системи в цілому та спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності окремо повинен стати Податковий кодекс України. Однак в існуючому на сьогоднішній день проекті Податкового кодексу України не передбачається подальшого розвитку спрощеної системи оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. Такий висновок можна зробити виходячи з положень цього документа, що регламентують порядок сплати єдиного податку. Так, з складу платежів, що входять в даний час до складу єдиного податку, передбачається виключити податок на додану вартість, відрахування в Пенсійний фонд України, Державний фонд сприяння зайнятості населення, збори на обов'язкове соціальне страхування.

Сплата цих платежів повинна буде здійснюватися окремо за загальними ставками з наданням відповідним контролюючим органам обов'язкової звітності [6].

Така реформа спрощеної системи може надати негативний і гальмуючий вплив на розвиток малого бізнесу, який тільки почав формуватися.

Пропонується також запровадити нові системи оподаткування залежно від видів діяльності на загальній системі оподаткування, яка додає до діючої системи ще дві додаткові категорії. До них будуть застосовані наступні підходи:

- об'єктом оподаткування є дохід як різниця між доходами і витратами;
- більш спрощені вимоги до податкового обліку та підтверджуючим документам;
- перелік видів діяльності буде встановлюватися місцевою радою.

Спрощена система оподаткування для перших двох груп остається практично незмінною. Для платників групи 3 єдиного податку (ЄП) відбудеться поступове збільшення ставки ЄП, а також підприємцям буде надана можливість вибору оплати тільки ЄП або ЕН + ПДВ. Платники по групі 4 ЕН – сільгоспвиробники отримують наступні критерії:

- річний обсяг доходу – до 100 млн грн;
- площа земель, які використовуються, – до 3 тис. га.

Крім цього, законопроект забороняє використання ССО в ряді випадків, які виключають можливість ухилення від сплати податків за чинним сьогодні «тіньовими схемами». Однак не варто забувати, що ухвалення нового Податкового кодексу негативно позначиться на репутації і рейтингах України на світовій арені, оскільки таким образом ми в черговий раз порушуємо принципи стабільності податкового законодавства, що, очевидно, не буде сприяти припливу інвестицій.

Висновок. Спрощена система оподаткування, з одного боку, дозволяє розвиватися малому бізнесу, а з іншого – стала інструментом маніпуляцій при сплаті податків. В Україні фахівці з фіскальної політики неодноразово дискутували про те, чи потрібна така система, що дозволяє вона насправді бізнесу розвиватися чи доцільно змінити модель збору податків. Останні істотні зміни, які стосувалися спрощеної системи оподаткування, вступили в дію 1 січня 2016 року. Нововведення полягали в тому, що підприємців розділили на 4 групи замість 6-ти. Новий проект Податкового кодексу України був опублікований у вересні 2016-го, але будь-яких змін для «спрощенців» автори податкової реформи поки не приготували. Тим не менше експерти радять не розслаблятися і прогнозують у найближчі 2–3 роки перегляд державної політики щодо «спрощенців».

Запропонована єдина модель спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого бізнесу забезпечує рівність організаційно-правових форм підприємництва, передбачає можливість послідовного переходу від одного рівня до системи іншого при зміні показників відповідності, створює об'єктивні умови, при

яких рівень податкової навантаження чітко відповідає до легалізації діяльності і мотивація місцевих органів
можливостям суб'єкта господарювання сплатити податки. При цьому зберігається мотивація підприємців влади до створення сприятливих умов для розвитку
малого бізнесу.

Література

1. Податковий кодекс України. Проект (третє читання) / www.rada.kiev.ua.
2. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ Президента України від 28.06.1999 р. № 746 «Про внесення змін в Указ Президента України від 03.07.1998 р. № 727» / Урядовий кур'єр. — 1999. — 13 лип.
3. Базилюк А. В. Фінансові важелі розвитку малого бізнесу в Україні / Актуальні проблеми економіки. — 2002. — № 8. — С. 17–22.
4. Вишневецький В. П. До питання про ідею єдиного податку / Фінанси України. — 2000. — № 7. — С. 11–17.
5. Неузаконена преференція / Підприємництво в Україні. — 2003. — № 7. — С. 6–9.
6. Статистика як аргумент / Підприємництво в Україні. — 2003. — № 8. — С. 2–3.
7. Ластовецький А. Оподаткування як інструмент організаційно-правового регулювання підприємництва / Право України. — 2004. — № 9. — С. 77–81.
8. Ляшенко В. И., Хахулин В. В. Экономико-правовое обеспечение развития субъектов малого предпринимательства (зарубежный опыт и перспективы его использования в Украине): Монография. — Донецк: ИЭП НАН Украины, Юго-Восток, 2001. — 455 с.